

ЭХ ХУВЬ

Монгол улс
БОУАӨЯ-НЫ ХБОБҮГ

УЛААНБААТАР ХОТЫН ХАН-УУЛ ДҮҮРЭГ, БОГДХАН УУЛЫН ДАРХАН ЦААЗАТ
ГАЗРЫН ЗАЙСАНГИЙН АМАНД ХЭРЭГЖИХ “АЯЛАГЧ, ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ
БУСАД ХҮН ТҮР БУУДАЛЛАХ, ОТОГЛОХ, АЖИГЛАЛТ, СУДАЛГАА ШИНЖИЛГЭЭ
ХИЙХ ЗОРИУЛАЛТААР ЗОХИХ ЖУРМЫН ДАГУУ БАРЬСАН ОРОН БАЙРЫГ
АШИГЛАХ” ТӨСЛИЙН

2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төсөл хэрэгжүүлэгч:

“Хүлэгт хаадын зам” ХХК

Регистрийн дугаар:

5997003

Улаанбаатар хот

2026

ГАРЧИГ

НЭГ.	ТӨСЛИЙН ТУХАЙ ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА
ХОЁР.	ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИХ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА
ГУРАВ.	ТӨСЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ
ДӨРӨВ.	2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

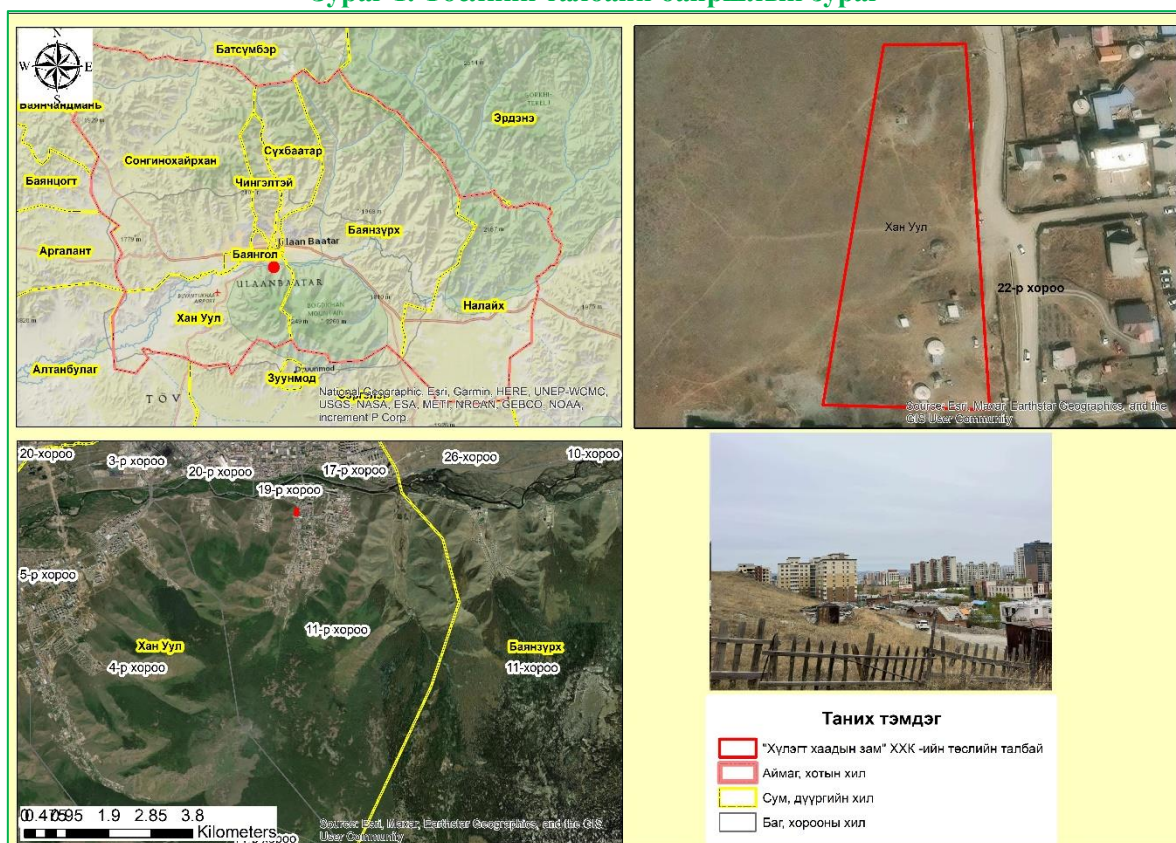
Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл

Төслийн нэр:	“Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах”
Төсөл хэрэгжүүлэгч:	“Хүлэгт хаадын зам” ХХК, улсын бүртгэлийн дугаар: 99011564090, регистрийн дугаар: 5997003
Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг:	Улаанбаатар хот, Хан-Уул дүүрэг, 17 дугаар хороо, Ноблесс хотхон 68-301, Утас: 99119933
Төслийн байршил:	Улаанбаатар, Хан-уул, Богдхан уулын ДЦГ, Зайсангийн ам, Соёмбот уулын энгэрт хэрэгжинэ.

Зураг 1. Төслийн талбайн байршлын зураг

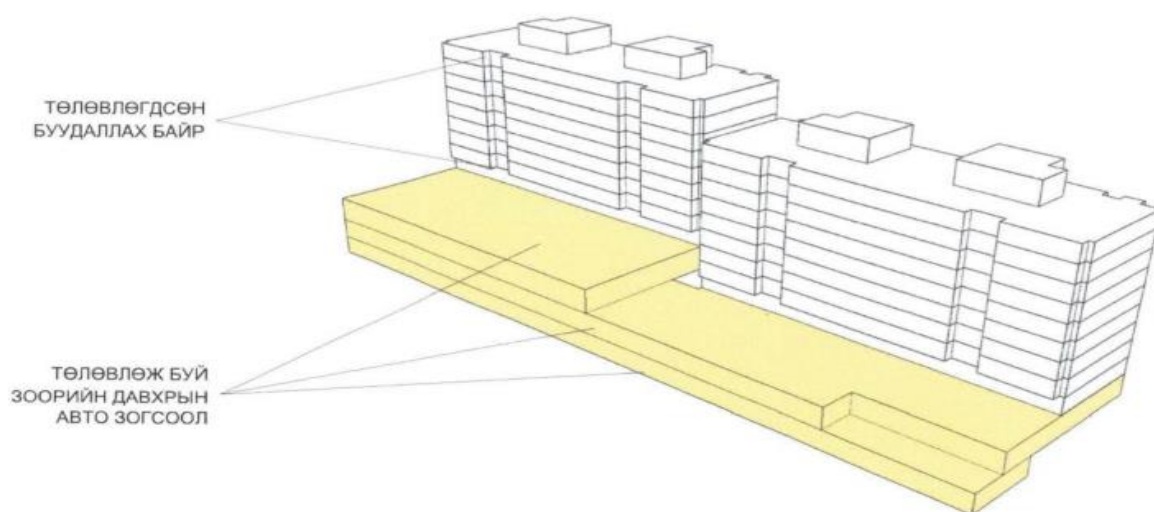
Хүснэгт 1. Төслийн талбайн булангийн цэгүүдийн солбицол

№	X	Y	Өргөрөг	Уртраг
1	642596.031	5304967.775	47° 52' 55.906" N	106° 54' 26.234" E
2	642618.983	5305103.626	47° 53' 0.286" N	106° 54' 27.500" E
3	642649.870	5305103.970	47° 53' 0.272" N	106° 54' 28.987" E
4	642658.9594	5304965.972	47° 52' 55.798" N	106° 54' 29.260" E

1.2. Төслийн хүчин чадал

Улаанбаатар хотын Хан-Уул дүүргийн байгаль орчин, агаарын чанар, амьдрах орчны стандартыг харгалзан дэд бүтцийн зохистой шийдэлтэй аюулгүй орон сууцны хорооллыг байгуулах зорилготой. Уг төсөл нь хотын хүн амын суурьшлын бүсийг тэлэх, өндөр чанартай амьдрах орчныг бүрдүүлэхэд чиглэж байна. Нийт 8049.76 м^2 ашиглах талбайгаас 3219.9 м^2 нь бариллагжих талбай байна. Архитектур төлөвлөлтийн даалгаврын хязгаарт багтааж 9 давхар жуулчид түр отоглох 4 блок барилга төлөвлөж 1 блок нь давхартаа 7н өрөө байхаар нийт 252 өрөө түр отоглох сууц төлөвлөсөн.

Зураг 2. Төслийн төлөвлөлт

1.2.1. Үндсэн үзүүлэлт

- Нийт эдэлбэр газрын хэмжээ 8049.76 м^2
- Нийт барилгажих талбай 3219.9 м^2 ,
- Автозамын талбай 2276 м^2 ,
- Явган хүний зам 1174 м^2 ,
- Ил авто зогсоол 64ш,
- Далд авто зогсоол 3 давхар шаталсан 152ш,
- Буудаллах байр А, Б, В, Г блокоос бүрдэх тус бүр 9 давхар,
- Ногоон байгууламж 2011 м^2 , /Монос, Улиас, Гацуур, шар хуайс 3400 ш /
- Хүүхдийн тоглоомын талбай 221 м^2 ,

1.2.2. Ажиллах хүч

Төсөл хэрэгжүүлэх үед 100 хүнийг байнгын ажлын байраар хангана. Дээрх мэргэжлийн хүмүүс нь доорх үүрэг хариуцлагатайгаар ажил үүргээ гүйцэтгэнэ.

1.3. Уурхайн дэд бүтцийн байгууламж

1.3.1. Цахилгаан хангамж

“Улаанбаатар дулааны сүлжээ” ТӨХК –ийн 2025 оны 09 сарын 01 –ний Дугаар № 508/2025 техникийн нөхцөлийг 2027 оны 09 сарын 01 хүртэл гаргуулсан. Дулаан эрчим хүчний хэрэглээ 0.60 Гкал/цаг , мөн “Улаанбаатар цахилгаан түгээх сүлжээ” ТӨХК –ийн 2025 оны 05 сарын 15 –ны өдрийн дугаар 01/01869/25 техникийн нөхцөлийг 700 кВА , 10 кВ байхаар батлуулсан байна.

1.3.2. Усан хангамж

УСУГ болон “Улаанбаатар дулааны сүлжээ” ТӨХК –ийн 2025 оны 09 сарын 01 –ний Дугаар № 508/2025 техникийн нөхцөлийн дагуу ус хангамжийг төвлөрсөн шугамаас авч хэрэглэнэ. Аялал жуулчлалын цогцолборын ажилчдын усны хэрэглээний тооцооллыг хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа (*-БОНХАЖ-ын сайдын 2015 оны А/301 дүгээр тушаалын 12 дугаар хавсралт- Төвлөрсөн ус хангамж, ариутгах татуургын системд холбогдсон орон сууц 200.0 л/хон) Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны хэрэглээний нормын 14 дүгээр хавсралтад дээр үндэслэн тооцов. Төсөл нэг ээлждээ бүх хүчин чадлаараа ажиллахад 400 жуулчин хүлээн авах хүчин чадалтай.

Ажилчид болон амрагчдын унд ахуйн усны хэрэглээ

Хүснэгт 2. Төслийн унд ахуйн усны тооцоо

Усны хэрэглээний төрөл	Нэг хүний өдрийн норм	Төслийн хугацаа, хон/жил	Хүний тоо/Ажилчид/	Ус хэрэглээ	
				м³/хон	м³/жил
Унд-Ахуйн	200 л/хон	365	100	20	7300.0

Үйлчилгээний ус хэрэглээ

Үйлчилгээнд зарцуулагдах усыг Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн яамны сайдын 2015 оны 07 дугаар 30-ны А/301 дугаар тушаалаар баталсан Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны хэрэглээний нормын 14 дүгээр хавсралтын 24 дугаар заалтыг үндэслэж тооцов.

Хүснэгт 3. Төслийн үйлчилгээнд ашиглагдах усны тооцоо

Үйлчилгээний төрөл	Хүний Тоо /Амрагчид/	Хэмжих нэгж	Усны хэрэглээ литр	Ажиллах хугацаа	Нийт	
					м³/хоног	м³/жил
Аялал жуулчлалын цогцолбор	400	л/хон	200	365	80	29200

Ажилчид болон амрагчдын унд ахуйн усны тооцоогоор хоногт хэрэглэх нийт цэвэр усны хэрэглээ нь 100 м³/хоног байгаа нь Ус сувгийн удирдах газрын 2025 оны 09 сарын 16 –ны өдрийн № 662/25 техникийн нөхөлцийг хангаж байна.

Ногоон байгууламжийн усалгаа

Ногоон байгууламжийн усалгааг Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын 2015 оны 07 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/301 дугаар тушаалын 13 дугаар хавсралтын 6,7 дугаар заалтыг үндэслэн тооцов.

Хүснэгт 4. Ногоон байгууламжид ашиглагдах тооцоо

Усны хэрэглээний төрөл	Усалгаа жил/хоног	Норм	Ногоон байгууламжийн хэмжээ ширхэг	Ус хэрэглээ	
				м³/хон	м³/жил
Буг, сөөг	12 хон	40	3400 ш	136	1632
Цэцэрлэг зүлэг ногоо услах	14 хон	4 л	2011 м²	8	112

Уг төслийн ашиглалтын үед бүх хүчин чадлаараа ажиллах үед хоногт 244 м³ ашиглах бөгөөд жилд 38244 м³ ашиглахаар байна.

1.3.3. Харилцаа холбоо

Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэр нь үүрэн телефоны бүхий л сүлжээг ашиглах боломжтой бөгөөд үйл ажиллагаандаа дотоод сүлжээгээр барилгын автомат хяналтын систем, дохиолол хамгаалалтын системийг ашиглана.

1.4. Хог хаягдлын менежмент

Хог хаягдлын менежмент гэдэг нь хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд хог хаягдлаас үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хог хаягдлын эх үүсвэрийг бууруулах, ангилан ялгах, цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин боловсруулах, эргүүлэн ашиглах, устгах бүхий л процессыг хянаж сайжруулах зохион байгуулалтын арга хэмжээ юм. Тус лабораторийн үйл ажиллагаанаас гарах ахуйн хатуу болон шингэн хог хаягдал, химийн бодисын сав баглаа боодлын хаягдлыг Хог хаягдлын тухай хууль /2017 он/- ийн дагуу байгууллагын хог хаягдлын менежментийн дотоод журмыг боловсруулж, авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг төлөвлөхийн зэрэгцээ хог хаягдлыг газар дээр нь ангилан ялгах нөхцөл бололцоог хангаж ажиллах нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн үүрэг юм. Хог хаягдлын төрөл, эх үүсвэрээс хамаарч хог хаягдлын менежмент тухай бүр харилцан адилгүй байдаг тул дараах хүснэгтэд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тусган харуулав.

Хүснэгт 5. Лабораторид хийгдэх шинжилгээний төрөл

№	Хог хаягдлын төрөл	Эх үүсвэр	Хог хаягдлын менежментийн арга хэмжээ	Баримтлах эрх зүй, стандарт
1	Ахуйн хатуу хог хаягдал	Ажилчдын ахуйн хэрэглээ	“Хан-Уул Агро” ААТҮГ-тай хог хаягдалд цуглуулж нийлүүлнэ.	Энгийн хог хаягдлыг цэвэрлэх, ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага
2	Ахуйн шингэн хог хаягдал	Ажилчдын ахуйн бохир ус	Төвийн бохирын шугам руу нийлүүлнэ.	Бохир ус зайлуулах төвлөрсөн сүлжээнд нийлүүлэх үйлдвэрийн бохир усны найрлагын зөвшөөрөгдөх хэмжээ

Ахуйн хатуу хог хаягдлын хэмжээ: Ахуйн хатуу хог хаягдлын хэмжээг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2017 оны 12 сарын 25-ны өдрийн А/368 дугаар тушаалын хавсралт “Энгийн хог хаягдлын норматив хэмжээг тогтоох аргачлал”-ын Дөрөв. Аж ахуйн нэгж, байгууллага, салбарын хаягдлын нормативаар тооцоход нэг ажилтан өдөрт ажиллах хугацаандаа 1.5 кг хог хаягдал гаргадаг. Иймд 100 ажилтан өдөрт 150 кг, 400 жуулчин өдөрт 600 кг, нийт 750 кг хатуу хог хаягдал гаргахаар байна.

Ахуйн шингэн хог хаягдлын хэмжээг Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын 2015 оны 07 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/301 дугаар тушаалын 14 дүгээр хавсралтад заасан жишиг нормын дагуу тооцов. Үүнд, нэг ажилтан хоногт дунджаар 40 литр цэвэр ус хэрэглэхээр тооцвол нийт 100 ажилтнаас хоногт 4,000 литр цэвэр ус зарцуулагдана. Мөн жуулчны баазад байрлан үйлчлүүлэх нэг жуулчин хоногт дунджаар 120 литр цэвэр ус хэрэглэх ба нийт 400 жуулчнаас хоногт 48,000 литр цэвэр ус хэрэглэгдэхээр байна.

Ингэснээр төслийн үйл ажиллагааны явцад хоногт нийт 52,000 литр цэвэр ус хэрэглэгдэх тооцоо гарч байна. MNS 4943:2015 “Бохир ус. Ангилал, чанарын үзүүлэлт” стандартын дагуу ахуйн хэрэглэсэн цэвэр усны ойролцоогоор 70 хувь нь бохир ус болж үүсдэг гэж үзвэл төслөөс хоногт 36,400 литр орчим ахуйн бохир ус үүсэхээр байна. Энэ нь Ус сувгийн удирдах газрын 2025 оны 09 сарын 16 –ны өдрийн № 662/25 техникийн нөхөлцийг хангаж байна.

ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИХ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1. Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн физик газарзүйн онцлог

Улаанбаатар хот, түүний орчмын нутаг дэвсгэр нь далайн түвшнээс дээш 1300-1350 м өргөгдсөн. Монгол орны физик газарзүйн мужлалтаар Хэнтийн их мужийн Хэнтийн баруун дэд мужид ойт хээрийн бүсэд үзүүрт Туул голын хөндийн 2.5-4 км хүртэл өргөссөн татам болон дэнж, Их Хэнтийн нурууны баруун өмнөд салбар уулс, түүний дэд мужийн ойт хээрийн бүсэд далайн түвшнээс дээш 1950-2265 м үнэмлэхүй өндөртэй Горхи, Тэрэлж, Богд хан, Сонгино Хайрхан Чингэлтэй, Баянзүрх зэрэг биеэ даасан өндөрлөг уулс, тэдгээрийн салбар уулсаар Туул голын 1250-1345 м үнэмлэхүй өндөр бүхий тэвш маягийн хөндийн 2.5-4.0 км хүртэл өргөссөн татам, дээрх уулсын энгэр, бэл, хормой, дэнжид тархан, 470444 га талбай бүхий нутаг дэвсгэр эзлэн оршино.

Төслийн талбай нь Богдхан уулын баруун хойно Дархан цаазат газрын хязгаарлалтын бүсэд оршино. Газарзүйн нөхцөл, газрын гадрагын хувьд Богдхан уул зүүнээс баруун тийш чиглэсэн их нуруу болон түүний салбар уулсаас бүрдэнэ. Богдхан уулын хамгийн өндөр оргил нь далайн түвшнээс дээш 2268 метр өндөрт өргөгдсөн Цэцээ Гүн, 2256 метр өндөрт орших Түшээ гүн хэмээх оргилууд болно. Богдхан ууланд 2000 метрээс дээш өргөгдсөн эртний тэгшрэлийн гадарга голлоно. Тэгшрэлийн гадаргын үнэмлэхүй өндөр 1800, 2000, 2200 метрийн түвшинд гурван үндсэн шатлал үүсгэсэн байна.

2.2. Төсөл хэрэгжих газрын гадаргын налуу

Газрын гадаргын налуу нь суурьшлын бүс газрын барилга, байгууламж барьж байгуулахад ихээхэн нөлөөтэй болохыг зураг төсөл боловсруулах, барилга байгууламж барих талбайн бэлтгэл, газар шорооны ажилтай шууд холбож үздэг. Газрын гадаргын налуу ихсэх тутам газар шорооны ажлын хэмжээ мөн төдий чинээ нэмэгддэгтэй холбоотой. Иймд газрын гадаргын налуугийн олон төрөл байдал нь хот төлөвлөлтийн үүднээс эзлэхүүн, орон зайн төлөвлөлтөд өвөрмөц үүрэг гүйцэтгэх бөгөөд хот, суурингийн янз бүрийн үүрэг зориулалтын бүсүүдийг гадаргын налуугийн хүчин зүйл, тухайн суурингийн онцлог байдалтай уялдуулан төлөвлөж барьж байгуулах нь зүйтэй юм.

Улаанбаатар хот Туул, Сэлбэ, Улиастай зэрэг хойд мөсөн далайн ай савд хамаарах голууд тархсан бөгөөд голын хөндийг хүрээлсэн Сонгинохайрхан, Чингэлтэй, Баянзүрх, Толгойт, Баянхошуу, Баянцогт, Хойд Баян, Цагдуулт зэрэг уулсын үнэмлэхүй өндрийн хэмжээ 1515-1950м, тэдгээрээс хамгийн өндөр оргил болох Богдхан уулын үнэмлэхүй өндөр нь 2265 м хүрдэг. Улаанбаатар хотын эргэн тойрны бэсрэг уулс болох Толгойт, Баян хошуу, Баянцогт, Хойт Баян, Цагдуулт зэрэг уулсын үнэмлэхүй өндөр нь дунджаар 1513-1831 м байх ба хажуу налуугийн хэвгий нь 15-20 хэм, зарим хэсэгтээ 30-35 хэм хүрдэг.

2.3. Төслийн талбайн газрын гадаргын өндөржилт

Хот, суурингийн байрлаж буй газрын өндөржилт ихсэх тутам агаарын хүчилтөрөгчийн агуулга болон температур буурч, өдөр шөнийн температурын зөрүү огцом өсч, салхины хүч ширүүсэн, агаарын хуурайшил нэмэгдэн, цаг уурын бусад өөрчлөлтүүдээс шалтгаалж, оршин суугчдын ая тухтай байдал алдагдан, эрүүл мэндэд нөлөөлөхөөс гадна барилга байгууламжийн ашиглалтад сөрөг үр дүн үзүүлдэг байна. Эмнэлэг-биологийн шаардлагаас үндэслэн, хот байгуулалтын хувьд далайн түвшнээс дээш 1500 м хүртэл өндөржилттэй бол тохиромжтой, 1500-2500м хүртэл хязгаарлагдмал тохиромжтой, 2500 м-ээс дээш тохиромж муутай нөхцөлд үнэлэгдэж байна.

2.4. Уур амьсгалын онцлог

Улаанбаатар хотын уур амьсгал нь манай орны уур амьсгалын эх газарлаг шинж чанарыг бүрэн илэрхийлэх эрс тэс шинжтэй. Өөрөөр хэлбэл сэрүүн бүсийн эх газрын уур амьсгалын эрс тэс эх газарлаг шинж чанарыг илэрхийлсэн тодорхой ялгарсан жилийн дөрвөн улиралтай, өвөл нь хүйтэн, үнэмлэхүй бага температур нь -38.30°C хүрдэг, үнэмлэхүй их температур нь 36.90°C хүрдэг, үнэмлэхүй их бага температурын агууриг нь (75.20°C) эрс тэс ялгаатай. Жилийн дундаж температур нь 0.40°C , хамгийн хүйтэн I сарын дундаж температур -21.3°C бол 15 хамгийн дулаан сар болох VII сарын дундаж температур 19.50°C байдаг байна. Улаанбаатар хотод жилд дунджаар 257.1 мм хур тунадас ордог. Хур тунадасны жилийн явцыг авч үзэхэд зуны улиралд 173.1 мм буюу жилийн нийлбэр хур тунадасны 89 орчим хувь нь унадаг бол үлдсэн хувь нь зунаас бусад улирлуудад унадаг байна. Салхины зонхлох чиглэлийн хувьд манай ерөнхий зонхилох чиглэл илэрдэг бөгөөд баруунаас нийт салхины чиглэлийн 22.1% баруун хойноос, хойноос 20%, баруунаас 13.5% давтагдалтай байдаг. Салхины хурдны олон жилийн дундаж нь төдий л ихгүй ойролцоогоор 2.1 м/с байдаг. Салхины хурдны жилийн явцаас авч үзвэл 4, 5 дугаар сард хамгийн их, харин хүйтний улиралд манай улсын нутагт төвтэй эсрэг циклон оршдог тул салхины хурд багасдаг байна. Хүйтэн өвөлтэй, сэрүүвтэр зунтай, эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай бүс нутагт хамаарна. Жилд дунджаар 2800 цаг нартай байдаг бол 12-124 өдөр л наргүй өдөр тохиож байдаг байна. Агаарын жилийн дундаж температур $-1.5 - 3.1$ хэм, нэгдүгээр сарын дундаж хүйтэн -19 -өөс -22.4 хэм, долоодугаар сарын дундаж халуун нь $+12.4-17.6$ хэм хүрнэ. Уулын байрлал хотгор гүдгэрийн онцлог байрлалаас болоод газрын гадаргын орчмын салхины горим ихээхэн өөр өөр байдаг байна. Салхины жилийн дундаж хурд 0.9-2.3 м/сек, дундаж их хурд 5 сард 1.2-24.0 м/сек, хамгийн намуун үедээ 12-1 сард 0.7-1.24 м/сек дундажтай байна. Агаарын чийгшлийн горим нэлээд өвөрмөц, агаарын чийгшил нь халуун хүйтэндээ урвуу хамааралтай байдаг.

2.5. Усан орчин

Төслийн талбай нь гадаргын усны хувьд Туул голын сав газарт оршино. Туул гол нь Хан Хэнтий нурууны салбар уулс болох далайн түвшнээс дээш 2000м өндөрт өргөгдсөн Чисаалайн сарьдаг, Шороотын давааны өврөөс гарах Намьяа, Нэргүй хэмээх хоёр голын уулзвараас эх авна. Хэнтий нурууны салбар уулсаас эх авсан Галттай, Сарьдагийн Хийд, Хаг, Хонгор, Зүүн Баян, Тэрэлж, Хөлийн гол, Улиастай, Сэлбэ, Харбух зэрэг гол горхи Туулд цутгана.

Туул голын хөндий Улаанбаатар хотоос доош тавирч урсацын алдагдал ихэснэ. Туул голын жилийн дундаж өнгөрөлт Улаанбаатар орчим 26.6, Сонгинод 25.8, Өндөр ширээтэд 24.1 шоо м/с байна. Туул гол үерлэхдээ сав хөндийгөө дүүргэж, хуучин гольдрилдаа эргэн орж үндсэн гольдролоос алслан салаалах нь бий. Голын ус хурах талбай 48909.2 ам км, урт нь 898 км, хэвгий 0.0015 юм. Гольдролын дундаж өндөр 1160 м, ус хагалбарын шугамын урт 2055.6 км, түүний дундаж өндөр 1719.0 м, голуудын нийлбэр урт 11046.5 км, усан сүлжээний нягтшил 0.23 км/км², ус хурах талбайн дундаж өндөр 1300.0 м, хөндийн гүн дунджаар 559.0 м, түүний өргөн 54.4 км, сав газрын суналтын зэрэг 16.5, ус хагалбарын шугамын хөгжлийн зэрэг 2.6, хажуугийн хэрчигдэл 0.8 байна. Туул голын өргөн нь жирийн үед 35-75 м, гүн нь 0.8-3.5 м, урсгалын хурд 0.50-1.50 м/с болно.

Туул голын сав газрын хэмжээнд нүх сүвийн (бүрдэл), ан цавын (бүс) гэсэн үндсэн 2 төрлийн ус агуулагч бүрдэл тархсан ба ан цав-нүх сүвийн ус болох рашаан (Улаанбаатар, Ар, Өвөр Жанчивлан зэрэг нүүрс хүчилт хүйтэн рашаан) тархсан байна. Нүх сүвэрхэг бүрдэл нь доод цэрд, неоген, дөрөвдөгчийн хурдас дотор, ан цавлаг бүс нь кембри, девон, карбоны тунамал, хувирмал, эсвэл юра, триасын түрмэл чулуулаг дотор тус тус бүрэлддэг. Туул голын сав газрын хэмжээнд тархсан хурдас чулуулгийн нас, литологийн төрлийн нэлээд ерөнхийлөн нэгтгэж, тэдгээрийг нүх сүвшилт зонхилсон, эсвэл ан цавшилт зонхилсон байдлаар нь ангилж, газрын доорх усны судлагдсан түвшин, хөдөлгөөний төрхийг харгалзан уг сав газрын хэмжээнд ус агуулагч нүх сүвэрхэг 6 бүрдэл, ус агуулагч ан цавлаг 2 бүсийг ялгасан байна.

Улаанбаатар хотын төвлөрсөн усан хангамжийн усны нөөц нь Туул голын сав хөндий дагуух аллювийн хурдсанд агуулагдсан газрын доорх цэнгэг ус юм. Одоогийн байдлаар газар доорхи усны 4 эх үүсвэрээс тогтоогдсон нөөцийн дээд хэмжээ 248000 м³/хоног ус олборлож байна. Улаанбаатар хотын цэвэр бохир усны мастер төлөвлөгөөнд тусгаснаар усны хэрэглээ 2025 оны түвшинд 438000 м³/хоног болно гэж тооцжээ. ХАА-н усан хангамжийн зориулалтаар газрын доорх усны 800 м³/хоногоос-3.7 мян.м³/хоног нөөцтэй Бөхөг, Түргэн, Улиастай, Баянгол, Гацуурт, Хүй, Нарийн зэрэг голуудын ай савыг ашиглаж байна.

2.6. Хөрсөн бүрхэвч

Улаанбаатар хот нь хөрс газарзүйн мужлалаар уулын хар хүрэн хөрстэй Хэнтийн өмнөт тойрогт багтдаг. Хотын хөрс нь олон жилийн туршид хүний үйл ажиллагааны нөлөөгөөр элэгдэн эвдэрч, унаган хөрсгүй болсон онцлогтой. Улаанбаатар хотын суурин газрын нутаг дэвсгэрт ариун цэвэр-эрүүл ахуйн шаардлагыг хангах явдал чухал асуудлын нэг юм. Одоогийн байдлаар тухайн газрын ойр орчимд жижиг, дунд үйлдвэрүүд болон хүнд даацын тоног төхөөрөмжүүдийн агуулах байрласан болно. Ийм учраас техноген гаралтай бохирдол их байж болзошгүй юм.

Багаж хэрэгсэл: Хөрсний талбайн судалгаанд хүрз, метр, дээжний уут, 10%-ийн давсны хүчил, хөрсний өнгө тодорхойлох ном (Soil Munsell Chart), хөрсний суурь зураг, дээжний хутгуур, фото аппарат, GPS зэрэг багаж хэрэгслүүдийг ашигласан.

Хээрийн судалгаа: Хөрсний хээрийн буюу талбайн судалгааны явцад 1-н цэгээс шимт хөрсний буюу 0-30 см гүнээс дээжлэлт хийж 2 ширхэг дээж авсан. Дээжийг авахдаа “Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд MNS 3298:1990” стандартыг баримталсан. Дээж авсан цэгүүдийн ерөнхий мэдээллийг доорх хүснэгтэд харууллаа.

Хүснэгт 6. Хөрсний судалгаа хийгдсэн цэгийн ерөнхий мэдээлэл

№	Цэгийн дугаар	Ерөнхий байрлал	Хөрсний төлөв	Координат (D. degree)	
				X	Y
1	Дээж-1	Хүрэн өнгөтэй, хуурай, ургамлын үндэс элбэг, элсэнцэр механик бүрэлдэхүүнтэй, чулуужилтгүй.	Ердийн хүрэн хөрс	106 54 28	47 52 58
2	Дээж-2			106 54 27	47 52 58

Лабораторийн задлан шинжилгээ: Хээрийн судалгаагаар авсан хөрсний дээжүүдийг “Грийн лаб” ХХК -ийн хөрс судлалын лабораторид хуурай нөхцөлд хатааж 2 мм-ээр шигшиж лабораторийн задлан шинжилгээнд зориулан бэлдлээ. Лабораторид (рН, карбонат, ялзмаг, цахилгаан дамжуулах дамжуулах чанар, механик бүрэлдэхүүн, хөдөлгөөнт элементүүд-фосфор, кали, Хөрсөн дэх онцгой хортой (As, Cd, Cr, Pb) ба хортой био-идэвхт (Cu, Co, Mo, Ni, Sr, V, Zn) элементүүдийг) зэргийг тодорхойлуулсан.

Хүснэгт 7. Хөрсний дээжид задлан шинжилгээ хийсэн арга, нарийвчлал

Үзүүлэлт	Арга зүй	Стандарт
Дээж хатаах	Агаарын хуурай нөхцөлд	ISO 11464:2006: Soil quality - Pretreatment of samples for physico-chemical analysis
Дээж шигших	2 мм	
Урвалын орчин (рН)	Хөрс:ус (1:2.5), рН метр	Хөрсний чанар. рН-ыг тодорхойлох MNS ISO 10390-2001
Карбонат	Кальциметр, эзлэхүүний	Хөрс. Хөрсний агрохимийн үзүүлэлтийг тодорхойлох арга, MNS 3310:1991
Хялбар уусах давсжилт	Хөрс:ус (1:2.5), ЕС метр	
Ялзмаг	Тюрины, Бихроматын исэлдэлт	Хөрс. Хөрсний агрохимийн үзүүлэлтийг тодорхойлох арга, MNS 3310:1991
Хөдөлгөөнт Фосфор, Кали	Мачигины арга	Хөрс. Хөрсний агрохимийн үзүүлэлтийг тодорхойлох арга, MNS 3310:1991

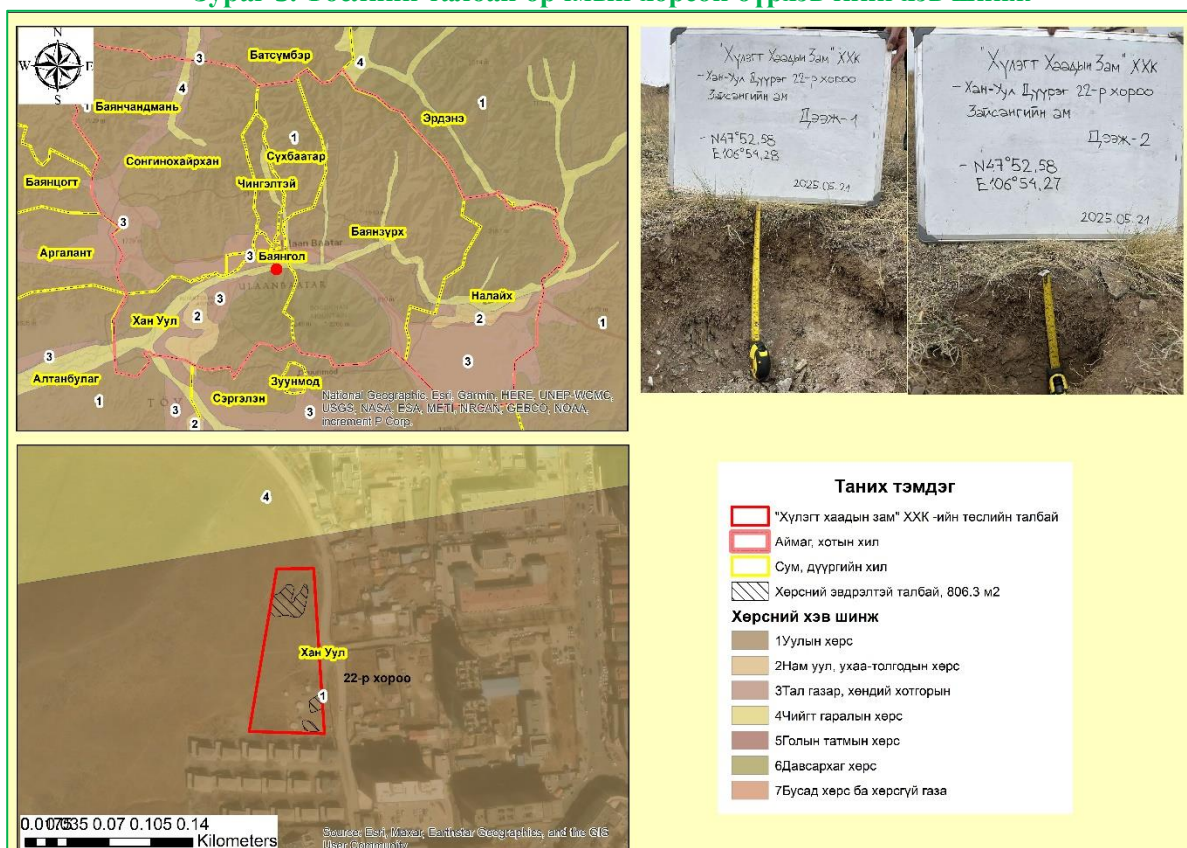
Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Механик бүрэлдэхүүн	Пипеткийн арга	ISO11277:2009 Soil quality-Determination of particle size distribution in mineral soil material-Method by sieving and sedimentation
---------------------	----------------	---

Хөрсний зүсэлт, морфологи шинж чанар

Судалгааны явцад хийсэн зүсэлт, морфологи тогтоцын бичлэг, авсан дээжний лабораторийн задлан шинжилгээний дүнг үндэслэн тодорхойлолт өгөв.

Зураг 3. Төслийн талбай орчмын хөрсөн бүрхэвчийн хэв шинж

Хөрсний лабораторийн задлан шинжилгээ:

Хөрсний механик бүрэлдэхүүнийг Качинскийн буюу шимүүрийн аргаар тодорхойлоход физик шавар (<0.01мм)-ын хэмжээ хөрсний зүсэлт 1-т 21.9 % буюу хөнгөн шавранцар хөрс нэгж талбарт тархана.

Хөрсний урвалын орчин (pH) нь 5.6-6.0 бол дунд зэрэг хүчиллэг, 6.1-6.5 сул хүчиллэг, 6.6-7.3 саармаг, 7.4-7.8 сул шүлтлэг, 7.9-8.4 дунд зэрэг шүлтлэг, 8.5-9.0 хүчтэй шүлтлэг гэжүздэг (“Soil survey manual. 1993. Chapter 3.”). Шинжилгээний дүнгээр талбайн хөрсний урвалынорчин (pH) 8.11-8.44 буюу шүлтлэг байна.

Хөрсөн дэх нийт хялбар уусах давсжилт буюу хөрсний цахилгаан дамжуулах чадвар (EC) нь 0.096-0.141 dS/m байгаа нь бага давсжилттай байна. (Хөрсний EC нь 1.2 dS/мээс дээш байгаа тохиолдолд бага давсжилттай, 8.64 dS/м-ээс дээш бол хэт их давсжилттай гэжүзнэ).

Хөрсний үржил шимийн үзүүлэлт болох хөдөлгөөнт фосфор 2.6-4.8 мг/100гбуюу хэвийн хангамжтай, кали 40-42 мг/100г буюу дундаж хангамжтай байна. Харин ялзмагийнбодис буюу органик бодисын агууламж элсэнцэр хүрэн хөрсөнд 1.55-2.37% байгаа нь ялзмагийн

агууламжаар дунд байна. Хүрэн хөрсний агууламж 2%-аас бага байдаг. Ялзмагийн бодис нь ойролцоогоор 60% нүүрстөрөгч, 6% азот болон фосфор, хүхэр зэрэг макро, микро элементүүдийг өөртөө агуулдаг байна. Олон улсын практикт хөрсний ялзмагийн агууламжаар нь маш бага буюу <1%, бага буюу 1- 2%, дунд зэрэг буюу 2-5%, их буюу >5% гэж хуваан авч үздэг.

Хүснэгт 8. Төслийн талбайн хөрсний химийн задлан шинжилгээний дүн

№	Дээжний нэр	гүн см	pH	Давс,%	ЦДЧ	CaCO3%	ялзмаг	Шингээгдсэн суурьд,мг-экв/100гр			Шим тэжээлийн элементүүд мг/100гр	
								Ca+Mg	Ca	Mg	P ₂ O ₅	K ₂ O
1	Дээж-1	0-20	7.82	0.04	0.080	0	5.67	33.8	32	1.8	1.3	15

Хүснэгт 9. Төслийн талбайн хөрсний механик бүрэлдхүүн

№	Дээжний нэр	Гүн,см	Механик ширхэгүүд,%ширхэгийн хэмжээ,мм						
			1-0.25	0.25-0.05	0.05-0.01	0.01-0.005	0.005-0.001	<0.001	<0.01
1	Дээж-1	0-20	29.1	39.3	9.4	9.5	9.9	2.7	22.1

Төслийн талбайгаас хөрсний дээж авч “Green Lab” хөрс судлалын лабораторид шинжлүүлсэн. Уг шинжилгээний дүнгээс харахад төслийн талбайн хөрс нь сул шүлтлэг урвалын орчинтой, ялзмагийн агууламж дунд зэрэг, солилцох калийн агууламж бага, хөдөлгөөнт фосфорын агууламж дунд зэргийн агууламжтай байна.

Манай оронд мөрдөгдөж буй [“Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ” (MNS 5850: 2019)]-ын хүрээнд Монгол орны нутаг дэвсгэр дээрх хөрсөнд агуулагдаж болох бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх (хүлцэх) дээд хэмжээг тогтоох бөгөөд стандартад заагдсан хэмжээнээс давсан тохиолдолд тухайн хөрсийг бохидолд орсон гэж үзнэ. Энэ стандартад хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн хүлцэх (зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ) хэмжээ, хортой болон аюултай агууламжуудыг хөрсний бохирдол, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээ, тухайн газар нутгийн байгаль орчны мониторинг, хяналт, байгаль хамгаалал, хүн амын эрүүл ахуй, эрдэм шинжилгээ, сургалт, хөдөө аж ахуйн чиглэлээр хийгдэж байгаа хөрсний судалгааны ажлуудад мөрдлөг болгоно гэж заасан байдаг.

Хүснэгт 10. Төслийн талбайн хөрсний хүнд металл

№	Дээжний нэр	Гүн,см	Хүнд металл,мг/кг					
			Ni	Cd	Pb	Cu	Zn	Cr
1	Дээж-1	0-20	22.5	-	27.8	30.6	42.8	87.4
2	Дээж-2	0-20	31.1	-	13.6	10.7	49.6	22.5
Шавранцар хөрсний зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ			100	1.5	70	80	150	100
Элсэнцэр хөрсний зөвшөөрөгдөх хэмжээ			60	1	50	60	100	60
Элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ стандарт			MNS 5850:2019					

2.7. Ургамлан нөмрөг

Төслийн талбай нь Монгол орны ургамал газарзүйн мужлалаар Голоарктикийн их муж, Евразийн мужийн Төв Монголын хошууны Монгол Дагуурын уулын ойт хээрийн тойрогт хамаарна. Монгол Дагуурын уулын ойт хээрийн тойрог нь Хэнтийн нурууны захын салбар уулсыг хамрах бөгөөд Хэнтийн тойргийг тал цагираг байдлаар хүрээлэн оршино. Гадаргуугийн хувьд бэсрэг уул, толгод, ухаа гувээ ээлжлэн солигдоно. Тойргийн баруун хэсэгт Орхон Туулын

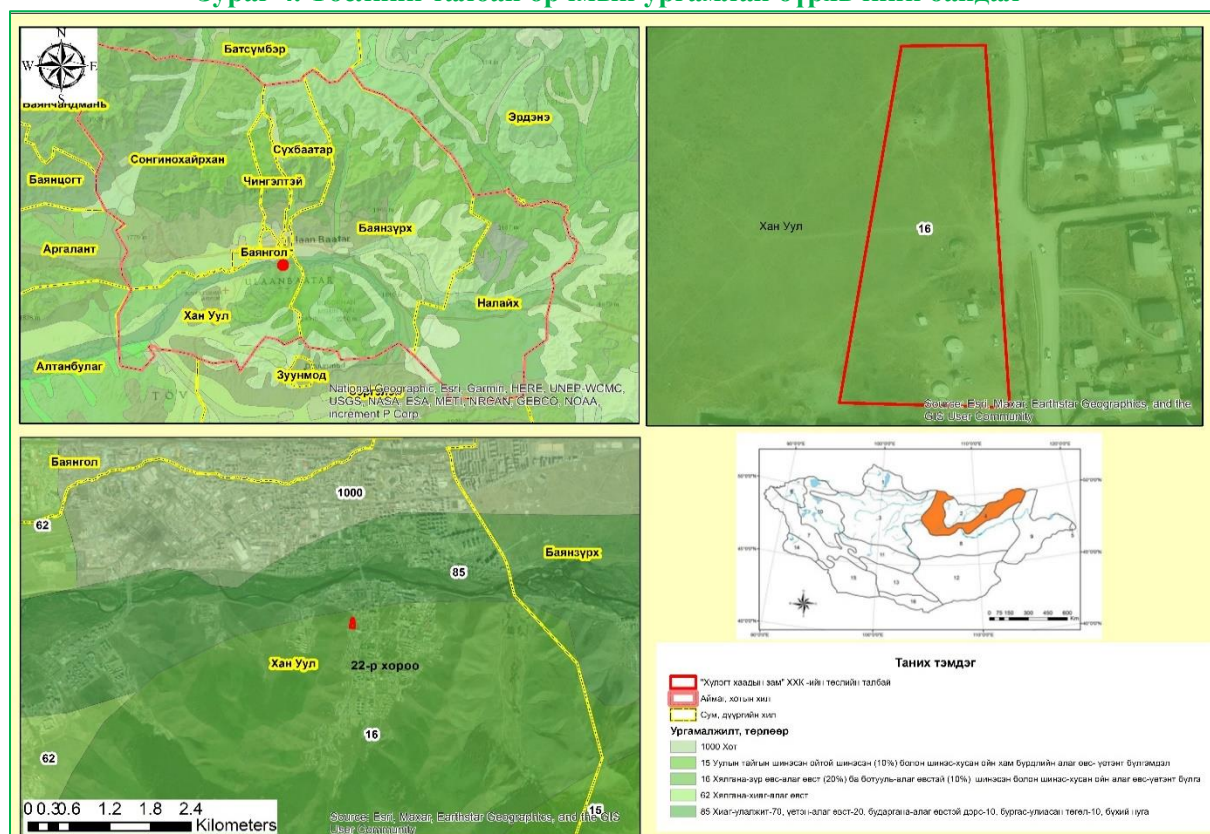
Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

бэлчир, Туулын тохой, Зэлтэр, Ерөө, Хараа, Шарын голуудын адаг, Ноён уул, Заамар, Жаргалантын нуруу; тойргийн зүүн хэсэгт Эрээн, Балж, Цэнхэрмандал, Биндэр орчмын бэсрэг уулс, Улз, Онон голууд энд хамаарна. Бэсрэг уулс д.т.д. 1400-1800 м хүрэх боловч зонхилох өндөр нь дунджаар д.т.д. 800- 1500 м, хөндийнүүд нь д.т.д. 1100-1200 м-т, Шаамар хавьд д.т.д. 800-1000 м-т оршино (Өлзийхутаг, 1989).

Богдхан ууланд 70 овогт хамаарах 256 төрлийн 588 зүйл дээд ургамалтай. Эдгээрийн 571 зүйл ургамал далд үртэн юм. Улалж, арилж, ортууз зэрэг 11 томоохон төрөлд хамаарах 135 зүйл ургамал нийт зүйлийн бүрэлдэхүүний 22.9 хувийг эзэлнэ. Ургамлын аймаг нь экологийн 18 бүлэгт хамаарах бөгөөд эдгээрээс уулын тайгын экологийн бүлгүүд 80 хувийг, ойт хээрийн ургамалжил 72 хувийг тус тус эзэлдэг. Амьдралын хэлбэрийн хувьд 87 хувийг өвслөг ургамал, 12 хувийг модлог ургамал эзэлнэ. Цармийн, ойн, хээрийн болон нугын хэв шинжид хамаарах ургамлан нөмрөгтэй бөгөөд дархан цаазат газрын 55 хувь нь ойтой. Уулын оройн хярын 2100 /2150/ метрээс дээш өндөрт орших хэсэг асга, хадны завсар зайгаар бушилз-улалж, боролж зонхилсон цармын бүслүүр илэрнэ.

Төслийн талбай нь Нуга, намгархаг нуга Уулын ой хэв шинжтэй бөгөөд ургамлын бүлгэмдлээр Хиаг-улалжит-70, үетэн-алаг өвст-20, бударгана-алаг өвстэй дэрс-10, бургасулиасан төгөл-10, бүхий нуга, Хялгана-зүр өвс-алаг өвст (20%) ба ботууль-алаг өвстэй (10%) шинэсэн болон шинэс-хусан ойн алаг өвс-үетэнт бүлгэмдэл зонхилсон байна.

Зураг 4. Төслийн талбай орчмын ургамлан бүрхвчийн байдал

2.8. Амьтны аймаг

Улаанбаатар хот орчмын ой, ойт хээрийн бүсэд нийт 6 багт багтах 51 зүйлийн хөхтөн амьтныг судлаачид бүртгээд байсан боловч сүүлийн үед эдгээрийн зарим зүйл нь хотжилт, суурьшлын нөлөөгөөр дайжин алга болжээ. Амьтны аймгийн хувьд Хан-уул дүүрэг, Зайсангийн ам нутаг нь амьтны аймгийн төрөл зүйл аль хэдийн байгалийн нутагшил, шилжих хөдөлгөөн нь

бүрэн алдагдаж зөвхөн хот сууринд амьдардаг цөөн тооны хөхтөн, шувуу зэрэг амьтад байгаа болно. Тухайлбал шувуудын дотроос тоо толгойн хувьд оронгийн (*P.domesticus*) ба хээрийн (*P.montanus*) бор шувуу, хөхвөр тагтаа (*C.livia*), Сохор элээ (*Milvus migrans*), Шаазгай (*Pica pica*), Улаан хошуут (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*), Хар хэрээ (*Corvus corone*), Хон хэрээ (*Corvus corax*) арай олон үзэгдэнэ. Хөхтний дотроос гэрийн хулгана нутагшиж байна. Шавжийн ангиас ихэвчлэн төрөл бүрийн цохын овог тааралдана.

2.9. Нийгэм эдийн засгийн төлөв байдал

Хан-Уул дүүрэг нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын баруун урд хэсэгт дархан цаазат Богд хан Уулын ар хормой, Хатан Туулын хөвөөнд 48500га нутаг дэвсгэрийг хамран оршино. Тус дүүрэгт 64071 өрхийн 239035 иргэн, 23,584 аж ахуйн нэгж, үйлдвэр, компани, нөхөрлөл, хоршоотой, 42,867 толгой малтай, 482.860 тахиа, 3.610 гахай бүхий эрчимжсэн аж ахуйтай, хүлэмжийн аж ахуй, агро парк бүхий газар тариалан хөгжсөн бүс нутаг юм.

Хан-Уул дүүрэг нь Монгол Улсын Аж үйлдвэрийн тулгын чулууг тавьсан Ажилчны райоонаас үүсэлтэй ба одоогоор тус дүүрэгт “Говь” ХК, “Гоёо” ХХК, “Кашмер Холдинг” ХХК, “МАК” корпораци, “АПУ” ХК, “Витафит” групп, “Таван богд” ХХК, “Атар өргөө” ХК, “Монфрэш” ХХК, “Жем интернейшнл” ХХК, Дулааны 3 дугаар цахилгаан станц ТӨҮГ, МИАТ ХК, “Зорчигч Тээврийн нэгтгэл” ОНӨҮГ, “Биокомбинат” ОНӨҮГ зэрэг үндэсний томоохон компаниуд үйл ажиллагаа явуулж байна. Тус дүүрэгт үндэсний томоохон компани үйлдвэрлэлээс гадна тахиа, гахайны эрчимжсэн аж ахуй, хүлэмжийн аж ахуй, агро парк бүхий газар тариалан хөгжсөн бүс юм. Мөн Нийслэл хотын ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон ажлууд болон шинэ сургууль, цэцэрлэг, худалдаа, соёл үйлчилгээ, өндөр зэрэглэлийн орон сууцнууд барих зэргээр дүүргийн өнгө төрх, ая тохитой ажиллаж амьдрах орчин өдрөөс өдөрт дээшилж байна.

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ

Төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчин, нийгэм эдийн засагт үзүүлж болзошгүй болон гол сөрөг нөлөөллийг үнэлэхдээ өмнөх шатанд тодорхойлогдсон болзошгүй болон гол сөрөг нөлөөллүүд, түүний үйлчлэлд өртөх нутаг дэвсгэрийн байгаль орчин, нутгийн оршин суугчид, түүх, соёлын өвд бий болох сөрөг үр дагавар, түүний эрчим, цар хүрээ, шууд болон шууд бус нөлөөллүүд, болзошгүй нөлөөллийг Монгол улсын хууль тогтоомжид заасан болон олон улсын нийтлэг аргуудыг ашиглан үнэлж, тайланд тусгав.

3.1. Төслийн болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, үргэлжлэх хугацаа, эрчим

Төслийн болзошгүй нөлөөллийг тогтоохдоо магадлан жагсаах аргыг ашиглаж, үр дүнг дараах хүснэгтэд үзүүлэв. Энэ арга нь төсөл хэрэгжих үед тухайн нөлөөлөл байгаа эсэх дээр тулгуурладаг ба хэрэв тухайн нөлөөлөл байвал "х"-ээр тэмдэглэдэг. Ингэхдээ тухайн нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчим зэргийг тодруулах, мөн уг нөлөөлөл байгаль орчин, экосистемийн тэнцвэрт байдал, орон нутгийн нийгэм-эдийн засагт хэрхэн нөлөөлөх (шууд, шууд бус, эргэж нөлөөлөх, буцалтгүй нөлөөлөх, давхардах эсэх) байдлыг үзүүлдэг. Төслийн байгаль орчинд үзүүлэх болзошгүй нөлөөллийн үнэлгээг дараах хүснэгтэд үзүүлэв.

Хүснэгт 11. Төслийн болзошгүй нөлөөллийн магадлан жагсаах аргаар үнэлсэн үнэлгээ

№	Болзошгүй нөлөөлөл	Нөлөөлөл байхгүй	Нөлөөллийн эрчим		
			Бага	Дунд	Их
1. Төслийн байршилтай холбогдон гарах нөлөөлөл					
1	Хүн ам нүүлгэн шилжүүлэх асуудал	0			
2	Тусгай хамгаалалттай бүс нутгийн ховор, ховордсон биологийн төрөл зүйлийн амьдрах орчин		-		
3	Түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологи, палеонтологийн олдворт газрыг эвдэхэд хүргэх	0			
4	Ой модыг огтлох, гэмтээх асуудал	0			
5	Усан хангамж, ус хэрэглээний асуудлаар өөр байгууллагын үйл ажиллагаатай зөрчилдөх		-		
6	Булаг шандын усны горимд өөрчлөлт орох ба хатаж ширгэх аюултай эсэх		-		
7	Голын голдирол эвдэж өөрчлөх эсэх	0			
8	Байгалийн эрдэс баялгийг ашиглах эсэх	0			
2. Төслийн шийдэлтэй холбогдол бүхий нөлөөлөл					
9	Үйл ажиллагаа нь тухайн орон нутагт нийцтэй эсэх			+	
10	Төслийн үйл ажиллагаанд тусгай анхаарал тавих шаардлагатай хорт хий, бодис хэрэглэх эсэх		-		
11	Төслийн үйл ажиллагаанд сонгосон техник, тоног төхөөрөмжийн шийдэл, түүхий эд нь байгаль орчинд хэр нийцтэй эсэх			+	
3. Барилга байгуулалтын үеийн нөлөөлөл					
12	Барилга байгууламж барих үед усны нөөц бохирдох эсэх		-		
13	Барилга байгууламж барих үеийн болон барьсны дараах хөрсний эвдрэл			-	
14	Барилга байгууламж барих үед осол аваар, хортой нөхцөл үүсэх эсэх		-		
4. Төслийн үйл ажиллагааны холбогдол бүхий нөлөөлөл					
15	Төслийн үйл ажиллагааны болон ашиглалтын талаарх төлөвлөгөө, санхүүжилт хир зэрэг бодитой, шаардлага хангасан эсэх			+	
16	Хөрсний элэгдэл, эвдрэлийг бууруулах орчныг тохижуулах төлөвлөгөөнд хэрхэн тусгагдсан эсэх				+

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

17	Төслийн үйл ажиллагааны нөлөөгөөр хөрс, ургамал талхлагдах эсэх			-	
18	Төслийн байгууламж хоорондын хөрсний бохирдлыг багасгах талаар төлөвлөгөөнд тусгагдах эсэх				+
19	Төслийг хэрэгжүүлэхэд орон нутгийн хөгжилд хэрхэн нөлөөлөх		+		
20	Ядуурлыг бууруулах		+		
21	Эдийн засгийн өсөлт		+		
22	Онцгой нөлөөлөл	0			

Тайлбар:

(0) нөлөөлөлгүй

(-) сөрөг нөлөөлөлтэй

(+) эерэг нөлөөлөлтэй

-	8	36,4 %
+	8	36,4 %
0	6	27,3 %

Дээрх нөлөөллийн үнэлгээнээс тооцож үзвэл энэ төсөл байгаль орчинд нөлөөлөх байдлаараа сөрөг нөлөөлөл нь “дунд” эрчимтэй нөлөөлөлтэй байхаар байна. Энэхүү салбар нь бусад үйлдвэрлэл, үйлчилгээний салбаруудаас байгаль орчинд нөлөөлөх байдлаараа хамгийн бага нөлөөлөлтэй бөгөөд нөлөөллийн эрчим бага байдаг. Тухайлбал ус ашиглалт, түүний чанар, газрын элэгдэл, эвдрэл, аюул ослын магадлал, ой, газрын төрх, хотгор гүдгэрийн өөрчлөлт, зэрэгт болзошгүй сөрөг нөлөөлөл нь бага эрчимтэй байх ба агаарын бохирдол, ургамлын бүрхэвчийн нөхөн сэргээлт болон амралт, түүх соёлын өв соёлыг түгээх, орон нутгийн дэд бүтцийг сайжруулах, ядуурлыг бууруулах, эдийн засгийн өсөлт, хүн амын шилжилт хөдөлгөөн, орон нутгийн хөгжил зэрэгт бага болон дунд эрчмийн эерэг нөлөөлөлтэй байна.

3.2. Гол сөрөг нөлөөллийн үнэлгээ

3.2.1. Газрын гадарга

Төслийн төлөвлөлтийн 8049.76 м² талбайг 3219.9 м² талбайд барилга, Автозамын талбай 2276 м², Явган хүний зам 1174 м², Ногоон байгууламж 2011 м², Хүүхдийн тоглоомын талбай 221 м² хэлбэрээр ашиглана.

3.2.2. Агаарын чанар

Тухайн төсөл нь автомашинтай хүмүүс байнга очиж үйлчлүүлдэг газар тул авто машины хөдөлгөөнөөс агаарт дунд зэрэг сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхээр байна. Дулааны улиралд ахуйн хог хаягдлыг өдөр өдөрт нь зайлуулаагүйгээс агаарт бохирдол үүсэх улмаар мэрэгч болон шувуудад өвчин тархах аюултай байна. Түүхий эдийг хатуу хучилттай замаар тээвэрлэнэ.

3.2.3. Хөрсөн бүрхэвч

Төслийн төлөвлөлтийн 8049.76 м² талбайг 3219.9 м² талбайд барилга, Автозамын талбай 2276 м², Явган хүний зам 1174 м², Хүүхдийн тоглоомын талбай 221 м² хэлбэрээр нийт 6890.9 м² талбайн хөрс эвдэгдэх бөгөөд үүнээс 806.3 м² талбай төсөл хэрэгжихээс өмнө эвдэгдсэн байна. Иймд төслөөс 6084.6 м² талбайн хөрсөн бүрхэвч эвдэгдэнэ.

3.2.4. Гадаргын болон газрын доорх ус

Төсөл нь Улаанбаатар, Хан-уул, Богдхан уулын ДЦГ, Зайсангийн аманд байрлах бөгөөд төвийн цэвэр бохирын шугаманд холбогдоно. Иймээс төслийн усны хэрэглээг Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын 2015 оны 07 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/301 дугаар тушаалын 13, 14 дүгээр хавсралтаар тооцон үзэхэд төслийн ашиглалтын үед бүх хүчин чадлаараа ажиллах үед хоногт 244 м³ ашиглах бөгөөд жилд 38244 м³ ашиглахаар байна.

3.2.5. Ургамлан нөмрөг

Төслийн төлөвлөлтийн 8049.76 м² талбайг 3219.9 м² талбайд барилга, Автозамын талбай 2276 м², Явган хүний зам 1174 м², Хүүхдийн тоглоомын талбай 221 м² хэлбэрээр нийт 6890.9 м² талбай эвдэгдэх бөгөөд үүнээс 806.3 м² талбай төсөл хэрэгжихээс өмнө эвдэгдсэн, 2011 м² талбайд шинээр ногоон байгууламж бий болгоно. Иймд төслөөс 4073.6 м² талбайн ургамлан нөмрөг нөлөөлөлд өртөнө.

3.2.6. Амьтны аймагт нөлөөлөх байдал

Төслөөс амьтны аймгийн хөхтөн, шувууны ангид шууд нөлөөлөл үзүүлэхгүй боловч амьдрах орчин өөрлөх, өмнөх сууршлын бүсийн давхардмал нөлөөлтэй байна. Харин шавжийн ангийн амьдрах орчинд шууд нөлөөлөл үзүүлэхээр байна.

3.2.7. Түүх соёлын дурсгалт зүйлс

Тус талбайд газар шорооны ажлын явцад археологи, палеонтологи, түүх, соёлын өвд хамаарах аливаа олдвор, дурсгалт зүйл илэрсэн тохиолдолд тухайн үйл ажиллагааг нэн даруй зогсоож, олдворын бүрэн бүтэн байдлыг ханган хамгаалж, холбогдох төрийн байгууллага болон мэргэжлийн байгууллагад хууль тогтоомжийн дагуу шуурхай мэдэгдэж, цаашдын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

3.2.8. Нийгэмд нөлөөлөх байдал

Төслөөс нийгэм эдийн засагт үзүүлэх гол сөрөг нөлөөлөл нь ажилчдын эрүүл мэнд, аюулгүй байдалтай холбоотой асуудлууд байх ба эерэг нөлөөллүүд нь хүн амын орлого нэмэгдэх, төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэх, ажлын байр нэмэгдэх зэрэг болно.

3.3. Төслийн нөлөөллийн үнэлгээний нэгтгэл

Төсөл хэрэгжих үед байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүд, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж буй болзошгүй болон гол нөлөөллийн шинжилгээний матрицуудыг нэгтгэж үзүүлбэл:

Хүснэгт 12. Төслийн голлох нөлөөллийн үнэлгээний нэгтгэл

№	Нөлөөлөл	Нөлөөллийн түвшин	Нөлөөллийн үнэлгээ
A	Физик нөлөөлөл	-12.3	Дунд зэргийн сөрөг нөлөөтэй
A1	Агаарын чанар	-11	Дунд зэргийн сөрөг
A2	Газрын гадарга, хэвлий	-15	Дунд зэргийн сөрөг
A3	Хөрсөн бүрхэвч	-13.3	Дунд зэргийн сөрөг
A4	Ус	-10	Дунд зэргийн сөрөг
B	Биологийн олон янз байдал	-13	Дунд зэргийн сөрөг нөлөөтэй
B1	Ургамлан нөмрөг	-16	Их сөрөг
B2	Амьтны аймаг	-10	Дунд зэргийн сөрөг
C	Нийгэм-Эдийн засгийн нөлөөлөл	+3.3	Бага зэргийн эерэг
C1	Ажлын байр, цалин, татварын орлого нэмэгдэх	+15.5	Их эерэг
C2	Осол гэмтэл, өвчлөл үүсэх	-9	Бага зэргийн сөрөг
	Нийт нөлөөлөл	-8.6	Бага зэргийн сөрөг нөлөөтэй буюу зөвшөөрөх боломжтой

ДӨРӨВ. 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зорилго.

Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайдын 2019 оны 10 дүгээр сарын 29-ний өдрийн А/618 дугаар тушаалын хавсралт “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ыг дагуу Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилт нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнийг бууруулах, арилгах, төсөл хэрэгжих орчинд үүсэж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг тогтмол хянах зорилготой. Тус байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөгөөр дараахь арга хэмжээг хэрэгжүүлэнэ.

Үүнд:

- Төслийн талбайн хэмжээнд байгаль орчны хуулийн нийцлийг хангах,
- БОННҮнэлгээний заалтуудыг хэрэгжүүлэх,
- Байгаль орчны төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх хамаарал, хамрах хүрээг тодорхойлох,
- Үйл ажиллагаанд оролцогч байгууллагуудын үйл ажиллагаандаа баримтлан хэрэгжүүлэх байгаль орчны асуудлыг шийдвэрлэх арга хэмжээг тодорхойлох,
- Орон нутагтай байгаль хамгаалах, дүйцүүлэн хамгаалах ажилд хамтран ажиллах,
- Талуудын оролцоог хангах, ОХШХ-т олон нийтийн оролцоог хамруулах, тайлагнах тогтолцоог сайжруулах,

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

4.1. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Хүснэгт 13. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний зардал

Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг /мян.төг/	2026 он	2027 он	2028 он	2029 он	2030 он	Баримтлах стандарт, аргачлал
Агаар орчин									
Тоосжилт болон бохирдуулагч хийн нөлөөгөөр орчны агаар бохирдох	Ажлын талбайд хурдны хязгаар тогтоох /5км/ц-аас ихгүй/	Төслийн талбайд	200,0	200.0	-	200.0	-	200.0	Тээврийн хэрэгслийн техникийн хяналтын үзлэг, оношилгоо явуулах журам АТХ-ийн 9.1.4, MNS 4585:2016
	Барилга угсралтын шатанд дотоод зам дагуу усалгаа хийх	Төслийн талбайд	371x120=45,0	45.0	45.0	45.0	-	-	БНБД 33-09-10 Усжуулалтын систем, түүний байгууламж
	Хүнд механизмын хөдөлгүүрийн тохиргоо, үйлчилгээг тогтмолжуулах, хөдөлгүүрээс гарах утааны хэмжээг стандартын шаардлага хангах хэмжээнд байлгах арга хэмжээ авах;	Төслийн хүрээнд	300,0	300.0	-	300.0	-	300.0	- Агаарын тухай хууль, - MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага - Ажлын байрны агаарын эрүүл ахуйн шаардлага: MNS 4990:2010, MNS 0017-2-3-16:1998 (хүн ам суурьшсан хэсгүүдэд) - “Үйлдвэрийн барилгын салхивч, агааржуулалтын системд тавих ерөнхий шаардлага” MNS 5078: 2001 стандартын
	Тоосноос эрүүл мэндээ хамгаалах нэг бүрийн хамгаалах хэрэгслээр ажилчдыг хангах	Төслийн хүрээнд	10,0*150=1 500,0	1500	1500	1500	-	-	

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

	Ажиллагсдыг дуу шуугианаас хамгаалах хэрэгслээр хангаж хэрэгжүүлэх	Төслийн хүрээнд	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	шаардлагыг хангасан байх.
	Дуу шуугианы хэмжилт (1 цэгт дууны түвшин хэмжигч NL-04 багажаар) хийж, дуу, шуугиан бүхий машин механизмын ашиглалтыг оновчтой төлөвлөх, үр ашиггүй ашиглалтыг багасгах .	Төслийн талбайд жилд 1 удаа	50,0	ОХШХөтөлбөрт тусгаж өгсөн					MNS ISO 226:2003 дуу чимээ – хэвийн норм-түвшний хэмжээ MNS 5002:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
Цахилгааны утас, цахилгаан хэрэгсэл, тамхины цог, ажилчдын анхаарал болгоомжгүй байдал зэргээс объектод гал гарч болзошгүй	Галын болон онцгой байдлын хэрэгслийн бэлэн байдлыг хянах, шалгах, цэнэглэх, яаралттай үеийн арга хэмжээний төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх Гал унтраах багаж хэрэгслийг байршуулах, (гал унтраагуур, галын саравч, бусад)-ийг шаардлагатай тохиолдолд шинэчлэх Цахилгааны утаснаас гал алдахгүй байх нөхцөлөөр хангах	Төслийн хүрээнд	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	- Галын аюулгүй байдлын тухай хууль

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

	Цахилгааны сүлжээнд үзлэг шалгалт хийлгэж байх								
Нийт			2 095 000	2045.0	1545.0	2045.0	-	500.0	
Усны нөөц, чанар									
Төслийн барилгажилтын үе шатанд /цэвэр бохир усны шугам, / гадаргын болон гүний усанд нөлөөлөх, Шатах тослох материалыг алдсанаар газрын доорх ус бохирдох, Бохир ус дамжуулах шугам хоолойг зориулалтын бус материалаар хийх, шугам хоолойд гэмтэл үүсэж гүний усыг бохирдуулж болзошгүй.	Бохир ус дамжуулах шугамын холбооснуудаар ус алдагдаж байгаа эсэхийг хянах, тухай бүр нэн даруй засвар хийх	Төслийн хүрээнд	-	-	-	-	-	-	- Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага. MNS4586-98 (СХЗҮТ, 1998.5.28-ны өдрийн 17 тоот тогтоол.), - Усан орчны чанарын хяналт шинжилгээ MNS4047-88 (УСТ-ын даргын 1988 оны 248 тоот тушаал), - Усны чанар, хаягдал бохир ус. MNS 4943-2014 - Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Усны тухай хууль 3Г-ын 2009 оны 351 дүгээр тогтоолын хавсралт –Ус ашигласны төлбөрийн хувь хэмжээ/
	Ус хэрэглээний бүртгэл хөтөлнө. Ус дамжуулах шугамд тоолуур тавих	Төслийн хүрээнд	-	-	-	-	-	-	
	Усны тоолууртай болох	Төслийн хүрээнд	-	ҮАЗ-д	ҮАЗ-д	ҮАЗ-д	ҮАЗ-д	ҮАЗ-д	
	Ахуйн хэрэглээнд ашиглахаар хурын ус цуглуулах, нөөцлөх бичил байгууламж хийх	Төслийн эхэнд	1500,0	-	-	1500.0	1500.0	-	
	Ус ашиглах гэрээ байгуулж дүгнэлт гаргуулж ажиллах	Төслийн хүрээнд	Туул голын сав газрын захиргаатай хамтран ажиллах	-	-	-	-	-	
Нийт дүн			1500.0	-	-	1500.0	1500.0	-	
Хөрс, ургамлын бүрхэвч									

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Хөрс элэгдэл эвдрэлд орж үржил шим, чийг буурах, гадаргын унаган хэлбэр өөрчлөгдөх, Барилгын дэд бүтцийн ажил хийгдэх үед шугам хоолой суурилуулах хэсэгт хөрс хуулах, ухалт хийх, Тээвэрлэлтийн улмаас хөрсний эвдрэл үүсэх	Барилгын материалын тээвэрлэлтийг тогтоосон маршрутын дагуу хийж, орчны хөрс, ургамлыг элэгдэлд оруулахгүй байх	Төслийн хүрээнд	--*--	--*--	--*--	--*--	--*--	--*--	- Хөрс хамгаалах цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 6.1.6, 7.2.5 - MNS ISO 11466:2007 Хөрс. Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга, - MNS 5850:2019 Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
	Шугам хоолой суурилуулсны дараа хуулсан шимт хөрсөөр буцааж хучих	Төслийн хүрээнд	--*--	--*--	--*--	--*--	--*--	--*--	
	Төслийн талбайн гадна, дотор талбайд цэвэрлэгээ, арчилгааг тогтмол хийж байх	Төслийн хүрээнд	--*--	YA3	YA3	YA3	YA3	YA3	
	Хатуу хог хаягдлыг тодорхой хугацаанд хог хаягдлын нэгдсэн цэгт зайлуулж байх	Төслийн хүрээнд	200,0	200.0	200.0	200.0	200.0	200.0	
Барилгын ажлын үед талбайн зохион байгуулалт муугаас төсөл хэрэгжих газрын гадарга шууд нөлөөлөлд өртөх	Ажлын талбайд тэмдэг, тэмдэглэгээг байрлуулах (тээврийн хэрэгсэл зорчих, хог хаягдал хуримтлуулах цэг г.м) Барилгын материал, тэдгээрийн хураалт зэргийг эмх цэгцтэй байлгаж, хөрсний элэгдэл, эвдрэлийг бага байлгах	Төслийн хүрээнд	500,0	500	500	500	-	-	Хөрс хамгаалах цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 6.1.5, 6.1.6, 7.2.5

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

	үүднээс суурин дээр байрлуулах.								
Барилгын болон ахуйн хатуу хог хаягдлаар хөрс бохирдох	Ахуйн хог хаягдал цуглуулах битүүмжлэл сайтай цэг байгуулж, богино хугацаанд зайлуулах Хан-Уул дүүргийн ТҮК-тай хог хаягдлыг ачиж тээвэрлэх гэрээ байгуулах	Төслийн хүрээнд	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	Хог хаягдлын тухай хуулийн 10.2.2, 15-р зүйл
Нийт дүн			700.0	700.0	700.0	700.0	200.0	200.0	
Эхний 5 жилийн дүн			4295,0	2745.0	2245.0	4245.0	1700.0	700.0	

4.2. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө /ургамлын нөмрөг хамгаалах/

Хүснэгт 14. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг /мян.төгрөг/	2026 он	2027 он	2028 он	2029 он	2030 он	Баримтлах стандарт, аргачлал
Тэрбум мод үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд мод тарих	Бяцхан ойн төгөл байгуулах /100ш/	Шинэс, нарс, гацуур /жижиг суулгац/	15,0	-	1,500.0	1,500.0	1,500.0	1,500.0	
Элэгдэл эвдрэлд орсон газрыг нөхөн сэргээн, ногоон байгууламж бий болгох	Хот байгуулалтын тухай хуулийн 12.8 д заасны дагуу нийт эдэлбэр газрын 25% буюу 2011м ² талбайд ногоон байгууламж бйагуулна.	Нийт талбайд -Царгас 3400ш Монос, улиас, гацуур 18ш	ҮАЗ –д нарийн тусгасан тул ҮАЗ -аар	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	- Байгаль орчин, эвдэрсэн газрын техникийн нөхөн сэргээлт. - MNS5914:2008; Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрсний хуулалт,

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Тоосжилтоос сэргийлэх зорилгоор орчныг тохижуулж, зүлэгжүүлэхэд тогтмол усалгаа хийх	Ногоон байгууламжийн усалгаа, тайралт, хэлбэржүүлэлд хийх	Төсөл хэрэгжих орчинд	500,0	-	625.0	625.0	625.0	625.0	хамгаалалт. MNS5916:2008; - Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах, техникийн ерөнхий шаардлага. MNS5918:2023;
Нийт				-	2,125.0	2,125.0	2,125.0	2,125.0	

4.3. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө

Төслийн үйл ажиллагаа болон эрчимтэй сөрөг нөлөөллийн бүсэд орших иргэд, оршин суугчид, айл өрх, байгууллагыг зайлшгүй нүүлгэх шаардлагатай болсон тохиолдолд тэднийг нүүлгэн шилжүүлэх төлөвлөгөө боловсруулна. Ингэхдээ тэдэнд өгөх нөхөн олговрыг хэдийд өгөх, шинэ газарт нүүлгэн шилжүүлэх үйл ажиллагааг тэдний саналыг харгалзан хэдийд зохион байгуулахыг тодруулан тусгана. Энэхүү төслийн хувьд иргэд оршин суугчдад үзүүлэх хүчтэй сөрөг нөлөөлөл байхгүй байна.

Хэрэв цаашид нүүрлэн шилжүүлэлт нөхөн олговортой холбоотой асуудал гарвал газар болон бусад үл хөдлөх хөрөнгөтэй холбоотой өмчлөх, хуваарилах, бэлэглэх, шилжүүлэх үйл явцыг Монгол улсад дараах хууль тогтоомжуудаар зохицуулна. Үүнд:

- Үндсэн хууль(1992);
- Газрын тухай хууль(2002);
- Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль(2003);
- Иргэний тухай хууль (2002) багтана.

4.4. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Төслийн талбай болон түүний нөлөөллийн бүсэд ямар нэгэн түүх соёлын дурсгалт зүйл ба археологийн олдвортой газар байхгүй. Төслийн хэрэгжилтийн явцад ямарваа нэгэн түүх соёлын дурсгалт зүйл олдох үед холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу засаг захиргааны байгууллага болон холбогдох байгууллага болох ШУА-ийн Түүхийн хүрээлэнд даруй мэдэгдэж төслийн үйл ажиллагааг түр хугацаагаар зогсооно.

Хүснэгт 15. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Археологийн олдвор	Төслийн талбай	500.0	Газар шорооны ажлын үер	Соёлын өвийн тухай хууль
Палеонтологийн олдвор	Төслийн талбай	500.0	Газар шорооны ажлын үер	Соёлын өвийн тухай хууль

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

4.5. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

Хүснэгт 16. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

Болзошгүй аюул осол, сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг /мян.төгрөг/	2026 он	2027 он	2028 он	2029 он	2030 он	Баримтлах стандарт, аргачлал
Болзошгүй осол, саатал, техник технологийн шугам сүлжээний гэмтэл, галын гэнэтийн аюул үүсэх	Техник, технологийн аюулгүй байдлыг тогтмол шалгах, хянах	Нийт төсөл хэрэгжих талбай, барилга байгууламжид	300,0	-	-	500.0	500.0	500.0	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, “Тусгай хамгаалалттай газар нутаг дахь эко аялал жуулчлалын зориулалттай байр сууц, Үйлчилгээнд тавих нийтлэг шаардлага”
	Галын аюулаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар сургалт, зохион байгуулах	Бүх ажилчдад	200,0	400.0	400.0	400.0	400.0	400.0	
	Үерийн хамгаалалтын нам болон өндөр даланг байгуулж, жалга, суваг шуудуу руу урсахаар засаж тохижуулах	Төслийн талбай орчим	-	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	
	Хамгаалалтын далан, жалга сайрыг цэвэрлэж байх	Төслийн талбай орчим	100,0	200.0	200.0	200.0	200.0	200.0	
	Өөрийн байгууламжид үер усны аюул, гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх тусгай бүдүүвч схем	Төслийн хүрээнд	200,0	-	-	200.0	-	-	

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

	боловсруулан ажиллах								
	Гал унтраах хэрэгслээр бүрэн хангах арга хэмжээ авах, галыг унтраах талаар тодорхой түвшинд бэлтгэлийг хангуулах арга хэмжээ зохион байгуулах	Төслийг бүхэлд нь	200,0	-	-	200.0	200.0	200.0	
Ажилчдын эрүүл мэнд гэнэт муудах эрсдэл гарж болзошгүй	Ажилчдын амрах байранд тусгайлан эмчийн өрөө гаргаж эмийн сан бий болгох	Төслийн турш	300,0	300.0	300.0	300.0	-	-	
Нийт			1300.0	900.0	900.0	1800.0	1300.0	1300.0	

4.6. Хог, хаягдлын менежментийн арга хэмжээний зардал

Хүснэгт 17. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нэгжийн өртөг /мян.төгрөг/	2026 он	2027 он	2028 он	2029 он	2030 он	Баримтлах стандарт, аргачлал
- Ахуйн хог хаягдлыг тогтмол зайлуулаагүйгээс орчин бохирдох - Шингэн хог хаягдлаар хөрс, газар доорх ус бохирдож болзошгүй Хийн хаягдал их гарч агаар орчин	Хог хаягдал хадгалах зориулалтын цэгт хогийн савыг 3-аас доошгүй төрлөөр ялгаж, тэмдэгжүүлсэн байх	Төслийн хүрээнд	3x75,0	-	-	225.0	-	-	- Хог хаягдлын тухай хууль - Ариун цэврийн тухай хууль - MNS 6426:2013 - Хот суурины усан хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хууль, - Хог хаягдлын
	Нийтийн эзэмшлийн талбай, үйлчилгээний орчинд хогийн сав	Төслийн хүрээнд	300.0x4=1200,0	-	-	1200.0	-	-	

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

бохирдож болзошгүй	байрлуулах, амрах байр бүрт орчинтойгоо зохицсон материал, өнгө үзэмж бүхий хогийн савтай байх								тухай хуулийн 14-р зүйл
	Хог хаягдлыг тээвэрлэж зайлуулж байх /сард 4 удаа/	Төслийн хүрээнд	120,0*6 сар =720,0 120,0*12 сар =1440,0	720.0	720.0	720.0	1440.0	1440.0	
	Барилгын ажлаас үүсэх хог хаягдлыг ангилан ялган цуглуулж дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх тусгай цэг байгуулах	Төслийн эхний шатанд	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	
	Хог хаягдлын хор уршиг, ангилан ялгах талаар ажиллагсдад сургалт явуулах, хог хаягдлын мэдээллийн сангийн бүртгэл хөтлөх	Үйл ажиллагааны турш	-	-	-	-	-	-	
Шингэн хог хаягдлаар хөрс, газар доорх ус бохирдож болзошгүй	Барилгын ажил явагдах үед ажилчдаас үүсэх ахуйн шингэн болон хатуу хог хаягдлыг түр хуримтлуулах хогийн цэгийг байгуулах, түүний битүүмжлэлийг сайжруулж байх	Төслийн эхний шатанд	3500,0	3500.0	-	-	-	-	

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

	Төсөл хэрэгжиж эхлэх үед гарах шингэн хог хаягдлыг тухай бүрд нь шалгаж асгаж халиулахгүй соруулж байх.	Төслийн үйл ажиллагааны турш	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	
Хог хаягдлын менежментийн нийт зардал				4220.0	720.0	2145.0	1440.0	1440.0	

4.7. Удирдлага зохион байгуулалтын менежментийн төлөвлөгөө

Хүснэгт 18. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Нэгжийн Өртөг /мян.төг/	Зардал, мян.төг	Хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Энэхүү тайлангийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах зөвлөмжүүдийг үйл ажиллагаандаа тусгаж хэрэгжүүлэх	Үйл ажиллагааны турш	-	Үйл ажиллагааны зардалд тусгах	Жил бүр	Хог хаягдлын тухай хууль болон холбогдох журам, заалтууд Хог хаягдлын тухай хуулийн 14-р зүйл
Ажилчдад хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны сургалт семинарыг тогтмол зохион байгуулж, хамруулах	Үйл ажиллагааны турш	-	Осол эрсдэлийн төлөвлөгөөнд тусгасан		
Ажиллагсдыг жилд нэг удаа эрүүл мэндийн үзлэгт хамруулах.	Үйл ажиллагааны турш	-	Осол эрсдэлийн төлөвлөгөөнд тусгасан		
Гал унтраах хэрэгслээр бүрэн хангах арга хэмжээ авах, галыг унтраах талаар тодорхой түвшинд бэлтгэлийг хангуулах арга хэмжээ зохион байгуулах	Үйл ажиллагааны турш	-	Осол эрсдэлийн төлөвлөгөөнд тусгасан	Жил бүр	
Байгаль орчны аудитыг 2 жил тутамд хийлгэж байх	Үйл ажиллагааны турш	3000.0	6000.0	2027, 2029	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 10 дүгээр зүйл
Газрын чанарын хянан баталгааг 5 жил тутамд хийлгэж байх.	Үйл ажиллагааны турш		4400.0	5 жил тутамд	
Нийт зардал			10400.0		

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

4.8. БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх

Хүснэгт 19. БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх хуваарь

БОМТ, түүний хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх оршин суугчид, оролцогч талууд	Тайлагнах, хэлэлцүүлэх хэлбэр	Мэдээний агуулга	Хугацааны тов	Тайлагнах зардал	Хэлэлцүүлгээр санал авах чиглэл	Зохион байгуулах газар
НБОГ, БХУДЦГазрын хамгаалалтын захиргаанд	БОМТ биелэлтийн тайланг хүргүүлэх	Дүгнэх хуудас авах	11-р сарын 1	250.0	Бичгээр	НБОГ, БХУДЦГ-н хамгаалалтын захиргаанд байгуулах
БОУАӨЯ-ны ХБОВНГ-т	БОМсанд	БОМТБТайланг хүлээн авсан дүгнэх хуудсыг БОМТ хамт хүргүүлэх	12-р сар	250.0	Бичгээр	-
Нийт	500.0					

4.9. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн зардал

Хүснэгт 20. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн зардал

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналт шинжилгээ хийх байршил	Хугацаа ба давтамж	Шаардагдах зардал (мян.төг)	Баримтлах арга, аргачлал, стандарт, шаардлагууд
1. Агаарын чанар					
1.1	Агаарын бохирдлын шинжилгээ хийлгэж байх	Төсөл хэрэгжих талбайд хяналтын цэг сонгох	Агаарын найрлага: жилд 1 удаа	Багажийн түрээсийн зардал: 1 багаж 40.0 х Жилд 1 удаа* 5 жил Нийт 200.0	MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 3384:1982 Сорьц авахад тавих ерөнхий шаардлага, MNS 4048:1988 Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга
1.2	Агаарын тоосны шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх		Тоосны төслийн талбайд 1 цэгт жилд 1 удаа	Шинжилгээний зардал: 1 удаагийнх 50.0 х х 1 цэг х жилд 1 удаа *5 жил Нийт 250.0	

Улаанбаатар хотын Хан-уул дүүрэг, Богдхан уулын дархан цаазат газрын Зайсангийн аманд хэрэгжих “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

1.3	Дуу шуугиан, чичиргээ:		Жилд 1 удаа	Багажийн түрээсийн зардал: 1 багаж 30.0 х Жилд 1 удаа* 5 жил Нийт 150.0	MNS 5002:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага MNS ISO 226:2003 Дуу чимээ- хэвийн норм, түвшиний хэмжээ
2. Усны хяналт шинжилгээ					
2.1	Усны ерөнхий шинжилгээ	Унд ахуйн уснаас	Жилд 1 удаа	46.0*1 удаа* 5жилд= Нийт 230.0	MNS (ISO) 4867:1999 Усны чанар. Дээжийг боловсруулах, хадгалах зөвлөмж MNS 0900 : 2005 Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, түүнд тавих хяналт
3. Хөрсний бохирдол					
3.1	Хөрсний хими физик шинж чанар, хүнд металлын шинжилгээг хийлгэх	Төслийн талбайд 1 цэг сонгох	Жилд 1 удаа, 1 цэгт	1х2 дээж х жилд 1 удаа х 5 жил/30.0+33.0/ Нийт 330.0 /Хөрсний химийн шинжилгээ - 30.0 төг, хүнд металлын шинжилгээ- 33.0 төг/	MNS 3298:1991 Хөрс. Шинжилгээнд дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлага MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга
3.2	Ургамлын төрөл зүйлийг нарийвчлан тогтоох, ховор болон нэн ховор ургамал байгаа эсэхийг тодорхойлох	Төслийн талбайд	Жилд нэг удаа зундаа	300,0*5жил = 1500,0	MNS 5850:2019 Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
ОХШХ-ийн хүрээнд хэрэгжүүлэх ажлын 5 жилийн нийт зардлын дүн				2 660,0	

Хүснэгт 21. “Аялагч, зөвшөөрөл бүхий бусад хүн түр буудаллах, отоглох, ажиглалт, судалгаа шинжилгээ хийх зориулалтаар зохих журмын дагуу барьсан орон байрыг ашиглах” төслийн 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал

№	Арга хэмжээ	Зардал, мян.төг
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	2,745.0
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	-
2.1.	Тэрбум мод үндэсний хөтөлбөр	-
3	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
4	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	500.0
5	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	900.0
6	Удирдлага зохион байгуулалт	500.0
6.1	Байгаль орчны аудит	-
6.2	Газрын чанарын хянан баталгаа	-
7	БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх	500.0
8	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	4,220.0
9	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	532.0
10	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн үйл ажиллагааг дэмжих	3,000.0
Нийт		12,897.0

2026 оны буюу эхний жилийн **байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд 12,897.0 мян.төг** төлөвлөж өглөө. Үүнд: Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний зардалд 2,745.0 мян.төг, түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө 500.0 мян.төг, осол эрсдэлийн менежментийн арга хэмжээний зардалд 900 мян.төг, хог хаягдлын менежментийн арга хэмжээний зардалд 4,220.0 мян.төг, удирдлага, зохион байгуулалт, БОМТ хэрэгжилтийг тайлагнах төлөвлөгөөнд 1,000.0 мян.төг, тусгай хамгаалалттай газар нутгийн үйл ажиллагааг дэмжих төлөвлөгөөнд 3,000.0 мян.төг, ОХШХ-т 532.0 мян.төг зарцуулахаар тооцсон болно.